

N:o 46.

Af Herr **E. Wretlind**: *Angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om framläggande af lagförslag rörande skyldighet för församlingarne i riket att i mån af omfång och folkmängd hos sig anställa nödigt antal barnmorskor med bestämd minimilön.*

Barnmorskeväsendet har i Sverige icke blott gamla anor, utan har också här nått en högre utveckling än i de flesta andra kulturländer.

Redan 1663, då någre af Stockholms läkare inrättade ett Collegium Medicorum, innehöll § 12 i Kongl. Maj:ts nådiga resolution för det samma följande stadgande: »Detta Collegium skall ock uppsigt draga, att de, som vilja sig för jordegummor och barnmorskor bruka låta, äro förståndiga och vid sådant vane; att icke några sig derföre utgifva, som ljuga och folk bedraga och med obilliga pretentioner sig dyrka låta; utan att gudfruktiga, ärbara och försigtiga qvinnor dertill brukas och de andra billigt derifrån stängas och hållas.»

Äfven i 1686 års Kyrkolag kap. 4 § 4 stadgas: Till barnmorskor eller jordegummor skola gudfruktige, ärlige, nyktre och i sådana beställningar väl förfarne qvinnor antagas och förordnas, uti städerna af magistraten och på landet af kyrkoherden och kyrkans föreståndare och sexmän.»

Först 100 år senare blef dock tänkt på att bereda tillfälle till ordnad undervisning för landets jordemödrar, hvilka dittills icke haft tillfälle till annan undervisning, än den de kunnat erhålla af äldre jordemödrar samt af stads- och landsphysici. År 1776 öppnades nemligen i Stockholm vid Röda bodarne det s. k. Accouchementshuset, der

edsvurna barnmorskor för rikets behof skulle utbildas och undervisas. Och 1778 öppnades en dylik undervisningsanstalt äfven i Lund. Undervisningsanstalten i Göteborg öppnades först 1856.

Redan 1777 utfärdades ett Barnmorskereglemente, i hvars § 9 stadgades:

»Ingen, förutom edsvurne och privilegierade jordegummor, skall utan i högsta nödfall, eller då ingen sådan kan eller hinner vara tillstädes, understå sig att sig som barnmorska tinga och bruka låta eller hustrur förlossa, vid 30 Daler smts böter till deras fattigkassa eller 14 dagars fängelse, om hon ej orkar böta. Skulle ock någon understå sig emot detta förbud låta sig tinga och bruka för barnmorska och barnet eller hustrun kommer uti förlossningen om lifvet, då bör derom lagligen ransakas och sådan qvinna efter sakens beskaffenhet böta half eller hel mansbot eller, i brist af böterna, plikta med fängelse vid vatten och bröd. Samma straff skall ock den undergå, vare sig man, barnaföderskan sjelf eller andre, som vården om henne hafva, hvilken, då edsvuren barnmorska finnes i staden eller socknen, anlita eller efterskicka någon obehörig och oefaren att vid barnförlossningen biträda.»

Dessa stränga bestämmelser kunde dock icke gerna vara tillämpliga, innan ännu någon nämnvärd tillgång på privilegierade barnmorskor förefans. Redan 1780 måste ock detta stränga reglemente på bondeståndets yrkande upphävas.

Men att höga vederbörande fortfarande hade denna viktiga sak för ögonen synes af åtskilliga Kongl. cirkulärbref och förordningar.

Sålunda heter det i ett Kongl. cirkulärbref den 29 Januari 1812: »Konsistorierna och Konungens Befallningshafvande böra, i samråd med ortens presterskap och läkare, söka öfvertala och förmå församlingarne, der någon behörigen lärd jordegumma icke förut finnes, att efter deras olika vidd och folkmängd förse sig med en eller flera vederbörligen examinerade barnmorskor och sig om deras bekostande samt aflönande förena, äfvensom att, när en sådan person dör, genast om antagande af en annan i dess ställe föranstalta; anseende Kongl. Maj:t, att klockarehustrur i allmänhet äro tjenliga att härtill öfvertalas.»

I Kongl. Maj:ts instruktion för dess Sundhetskolegium den 6 December 1815 heter det äfven § 16: »Att barnmorskorna, hvilka enligt reglemente lyda under Kolegium, blifva i deras åligganden och skyldigheter vederbörligen undervista samt tillhållas att vid deras för populationen viktiga handläggning sig oförtrutet och skickligen uppföra, bör Kolegium med uppmärksamhet tillse, samt derjemte låta sig angeläget vara, att landsorterna varda med kunniga samt skickliga barnmorskor försedde.»

Ett Kongl. bref den 6 Maj 1830 till Sundhetskollegium innehåller ytterligare i samma ämne: »Då vi i nåder ansett nödigt inhemta i hvad mån de i senare tider vidtagna anstalter till anställande af erforderligt antal skickliga barnmorskor i orterna svarat mot ändamålet, vele Vi i nåder anbefalla eder att anskaffa och till oss insända uppgift, så vidt ske kan, å den tillökning antalet af barnmorskor under loppet af hvarje tiderymd af 5 år, räknadt från år 1810 till närvarande tid, erhållit, samt huruvida nuvarande tillgång på barnmorskebiträde må anses emot behovet svarande, eller i annat fall, i hvilka orter största brist derå sig företer; och åligger det eder hädanefter att vid hvarje års utgång, så snart ske kan, lika beskaffad rapport om förhållandet under det sist förflutna året i underdånighet afgifva.»

Detta Kongl. bref hade troligen sin närmaste anledning i det märkliga Kongl. bref af den 21 Februari 1829, som året förut utkommit och hvarigenom vårt land på barnmorskeväsendets område tog ett steg minst 50 år före sin tid. Det var nemligen detta Kongl. bref, som berättigade barnmorskor hos oss att få undervisning äfven i den instrumentala förlossningskonsten och att under vissa vilkor bruka instrumenter vid förlossningar, hvilka icke kunna genom naturens hjälp allena afslutas. Att detta var ett steg långt före samtiden, synes deraf, att först under de senaste åren barnmorskor i några få andra länder (t. ex. Finland och Frankrike) börjat få denna rättighet, medan de i de flesta kulturländer ännu sakna densamma; en rättighet, hvilken dock i vårt land icke befunnits leda till faror eller missbruk.

Icke långt härefter sökte också Kongl. Maj:t å nyo att genom konsistorierna och presterskapet förmå församlingarna att antaga examinerade förlossningsbiträden. I Kongl. cirkulärbref den 1 Oktober 1831 anbefalles nemligen konsistorierna, att »uppmåna presterskapet, i egenskap af sockenstämors ordförande, att vid lämpliga tillfällen fästa menigheternas uppmärksamhet på vigten och värdet af kunniga barnmorskors antagande i de orter, hvarest sådana ännu saknas.»

I det den 28 November 1856 utfärdade Kongl. Maj:ts förnyade nådiga reglemente för barnmorskor stadgas: § 27. Utom i nödfall, eller då läkare eller examinerad barnmorska icke kan erhållas, må icke annan person låta begagna sig till förrättande af förlossning.

§ 32. Den som utom i nödfall eller då läkare eller examinerad barnmorska icke är att tillgå, till förlossnings förrättande begagnar oexaminerad person, böte sju rdr 50 öre rmt.

Detta reglemente är i afseende på dessa §§ icke upphäfdt; ehuru känt är att i vissa landsförsamlingar oexaminerade personer begagnas

till förlossningsbiträden, ändock examinerade biträden finnas på ringa afstånd att tillgå.

Såsom af denna öfversigt framgår, har det sedan ett hundra år tillbaka varit vår regerings syfte att söka skaffa vårt land sakkunniga barnmorskor och att på öfvertalandets väg förmå församlingarna att å sig anställa sådana personer. Dessa bemödanden hafva äfven till viss grad lyckats, i det att de examinerade barnmorskornas antal allt mera ökats; så att då de 1872 utgjorde blott 1,976, uppgingo de vid 1882 års slut i hela riket till ett antal af 2,318. Detta antal skulle ock för vårt land vara temligen tillräckligt, i fall barnmorskorna voro likformigt efter folkmängden fördelade. Men så är ingalunda fallet. Då ett stort antal församlingar å landsbygden icke velat underkasta sig uppoffringen att anställa examinerad barnmorska — utan att tala derom att vissa församlingar äro så pass stora, att de kunna vara i behof af 2 barnmorskor — så har följderna blifvit den, att alla de barnmorskor, hvilka icke kunnat få anställning å landsbygden, måst bosätta sig i städerna. Dessa senare hafva derigenom blifvit mer än nog försedde, hvarföre de der anställda eller bosatta barnmorskorna också icke sällan sakna nog sysselsättning och tillräckligt lifsuppehälle af sitt yrke.

Den frivillighet, som hittills rådt och ännu råder för kommunerna i riket att efter behag och på de vilkor, dem sjelfva för godt synes, anställa examinerade barnmorskor har således medfört en dubbel olägenhet, nemligen:

1:o att i vissa landsdelar sakkunnig förlossningshjelp icke finnes att tillgå, medan den i andra landsdelar — synnerligen i städerna — finnes i öfverflöd; och

2:o att en stor del af landets barnmorskor icke kunna få användning för eller vinna lifsuppehälle genom sin under uppoffring inlärd konst.

Huru ojemn fördelningen af rikets examinerade barnmorskor är, synnerligen på landsbygden, i jemförelse så väl med den qvinliga befolkningen som med antalet kyrkosocknar, framgår af följande tabellarska öfversigt, der antalet barnmorskor är länsvis — med skilnad för städer och landsbygd — infördt efter Kongl. Medicinalstyrelsens sist utkomna berättelse, år 1882, och der antalet qvinlig befolkning är införd enligt Kongl. statistiska byråns berättelse för samma år, och antalet kyrkosocknar efter samma byråns berättelse för år 1880.

Antalet barnmorskor och deras fördelning i riket 1882.

Län.	Antal barnmorskor.	Antal qvinliga invånare.	Antal qvinliga invånare på 1 barnmorska.	Antal kyrksocknar.	Antal barnmorskor på 1 kyrksocken.
Stockholms stad.....	158	101,782	644	9	17,5
Stockholms läns landsbygd.....	77	70,834	919	112	0,7
" " städer.....	12	4,802	400	6	2,—
Upsala läns landsbygd.....	56	47,746	852	88	0,8
" " städer.....	17	11,116	653	2	8,5
Södermanlands läns landsbygd	70	66,035	943	92	0,8
" " städer.....	19	9,341	491	8	2,4
Östergötlands läns landsbygd	78	111,824	1,433	151	0,5
" " städer.....	38	25,301	665	6	6,3
Jönköpings läns landsbygd.....	48	89,141	1,857	130	0,4
" " städer.....	17	12,193	717	4	4,2
Kronobergs läns landsbygd.....	50	83,629	1,672	84	0,6
" " städer.....	6	3,102	517	1	6,—
Kalmar läns landsbygd.....	81	110,390	1,362	100	0,8
" " städer.....	17	13,999	823	6	2,8
Gotlands läns landsbygd.....	43	24,363	566	92	0,5
" " städer.....	5	3,840	768	1	5,—
Blekinge läns landsbygd.....	30	56,393	1,879	32	0,9
" " städer.....	14	15,437	1,102	6	2,3
Kristianstads läns landsbygd...	179	110,461	617	149	1,2
" " städer.....	6	7,136	1,189	6	1,—
Malmöhus läns landsbygd.....	253	132,491	523	245	1,1
" " städer.....	70	46,633	666	14	5,—
Hallands läns landsbygd.....	54	61,011	1,129	86	0,6
" " städer.....	14	8,637	616	5	2,8
Göteborgs och Bohus läns landsbygd...	58	87,746	1,512	89	0,7
" " " " städer	64	50,316	792	12	5,3

L ä n.	Antal barnmorskor.	Antal qvinliga invånare.	Antal qvinliga invånare på 1 barnmorska.	Antal kyrksocknar.	Antal barnmorskor på 1 kyrksocken.
Elfsborgs läns landsbygd	57	137,995	2,420	223	0,2
” ” städer	17	9,268	545	5	3,4
Skaraborgs läns landsbygd	71	121,163	1,706	263	0,3
” ” städer	19	10,253	539	6	3,2
Vermlands läns landsbygd	85	126,246	1,485	89	0,9
” ” städer	13	8,736	672	3	4,2
Örebro läns landsbygd	62	83,072	1,339	59	1,5
” ” städer	21	9,341	444	4	5,2
Vestmanlands läns landsbygd	71	56,091	790	70	1,—
” ” städer	16	9,930	620	4	4,—
Kopparbergs läns landsbygd	56	92,851	1,658	58	1,—
” ” städer	9	5,155	572	4	2,2
Gefleborgs läns landsbygd	61	75,961	1,245	51	1,2
” ” städer	20	16,647	832	3	6,6
Vesternorrlands läns landsbygd	68	80,427	1,182	68	1,—
” ” städer	10	7,696	769	2	5,—
Jemtlands läns landsbygd	41	40,821	995	64	0,6
” ” städer	6	1,823	304	1	6,—
Vesterbottens läns landsbygd	52	53,057	1,020	27	2,—
” ” städer	2	2,157	1,078	2	1,—
Norrbottens läns landsbygd	21	42,773	2,036	20	1,—
” ” städer	6	3,610	601	3	2,—
Summa landsbygd	1,722	1,962,521	1,139,7	2,442	0,7
” städer	596	398,251	668,2	103	5,7
Summa summarum	2,318	2,360,772	1,018	2,545	0,9

Af denna tabell framgår, att, då riket i sin helhet har 1 examinerad barnmorska på 1,018 qvinliga invånare, har landsbygden blott 1 på 1,139, medan städerna hafva 1 på 668. Ännu större framträder missförhållandet, då man ser på enskilda bygder. Under det i städerna kan finnas 1 barnmorska på 300 (Jemtlands) eller 4 à 600 qvinliga invånare (Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Hallands, Elfsborgs, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Norrbottens läns) finnes på

landsbygden ofta blott 1 på 1,400—2,000 (Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Göteborgs och Bohus läns, Skaraborgs, Verm-lands, Kopparbergs) ja stundom blott 1 på 2,000 eller deröfver qvinliga invånare (Elfsborgs och Norrbottens).

Likartadt framträder missförhållandet, då man gör jemförelser med kyrkosocknarna. Medan i städerna det finnes 2 till 8 (i Stockholm 17,⁵) barnmorskor för hvarje kyrkosocken, finnes på landsbygden blott sällan 1 eller 2 (Kristianstads, Malmöhus, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Gefleborgs, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län), utan vanligen mindre än 1, d. ä. 0,₂—0,₉.

Det är således uppenbart, att, medan städerna somligstädes hafva öfverflöd, lider landsbygden mångenstädes en betydlig brist på sakkunnig förlossningshjelp. Orsaken till det senare missförhållandet torde därför sällan eller aldrig vara den, att sökande icke anmäla sig till ledig förklarade tjänster på landet, utan i stället den, att många församlingar antingen icke insett behovet och nyttan af examinerade förlossningsbiträden eller också icke velat eller kunnat underkasta sig den med barnmorskas anställning förenade ekonomiska uppoffringen. Härvid bör dock påpekas, att församlingar, som en gång börjat hålla sig med barnmorska, alltid fortfara dermed, hvarföre de, som ännu sakna sådana, säkerligen till största delen aldrig haft någon sådan, hvarföre de icke heller kommit till insigt om deras stora nytta. Ty påaktas bör, att barnmorskorna på landsbygden vanligen äro till stor nytta icke blott för sitt egentliga yrke, utan äfven för hjelp vid späda barns och sjukas vård.

Man torde därför icke synnerligen misstaga sig, om man påstår, att det är lika mycket okunnighet och oföretagsamhet som sparsamhet, hvilka stält sig i vägen för en allmän anställning af barnmorskor å landsbygden.

Sedan nu vederbörande i snart hundra år arbetat på att godvilligt förmå rikets församlingar att anställa examinerade barnmorskor, och sedan nu tillgången på sådana är för riket i sin helhet temligen tillräcklig, synes alltså tiden vara inne att genom lag ålägga församlingarna att tillgodose detta ganska viktiga kraf på den enskilda helsevårdens område, hvars försummande medför för många barnaföderskor och barn onödiga lidanden eller förtidig död.

Men då församlingarna i riket äro ganska olika så väl till område som folkmängd, är det kanske icke alltid nödvändigt, att hvarje församling har sin egen barnmorska, likasom det å andra sidan i vidsträckta eller folkrika församlingar kan behövas mer än 1 barn-

morska. Derföre borde lagstadgandet taga hänsyn lika mycket till folkmängden och arealen som till församlingsindelningen.

Och då det vidare torde finnas åtskilliga församlingar i riket, som på grund af ekonomiska svårigheter näppeligen kunna för närvarande anställa egen barnmorska, synes mig staten i sådana fall, efter behörig ansökan, kunna bisträcka sådana församlingar för denna viktiga hälsovårdsangelägenhet. Härigenom finge ock staten välgrundad rätt att fastställa en viss minimilön för hvarje behörigen anställd och examinerad barnmorska. Erfarenheterna visa nemligen en allt för stor och oskäligen växling i de af församlingarna åt barnmorskorna anslagna lönerna, då de, enligt stads- och provinsialläkarnes berättelser till Kongl. Medicinalstyrelsen, befinnas vexla mellan 50 och 650 kronor för år, ehuru barnmorskornas arbeten äro desamma, och kunskapsmåttan hos dem föga olika.

Fastställandet af en viss minimilön vore sålunda en gärd af billighet mot barnmorskecorpsen på samma gång som derigenom församlingarne vunne mera trygghet att vid ledig förklarade platser få fullt dugliga sökande.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att Riksdagen behagade besluta

att i underdånig skrifvelse anhålla, det Konungen täcktes till en kommande Riksdag aflåta förslag till lag, hvarigenom församlingarna i riket åläggas att, i mån af omfång och folkmängd, anställa hos sig nödigt antal behörigen examinerade barnmorskor med en bestämd minimilön, dock med rätt för mer än vanligt genom skatter betungade församlingar att hos regeringen genom statsmedel söka bidrag till den fastställda minimilönen.

Stockholm den 26 Januari 1885.

E. W. Wretling.
